

Bibliografia

KSIĄŻKI EKONOMICZNO-ROLNICZE

HAMULCZUK M.: **Przestrzenna integracja towarowych rynków rolnych na przykładzie pszenicy**. – Wyd. SGGW, Warszawa 2018, 329 s.

Jako przestrzenną integrację rynków należy rozumieć wzajemne powiązania między takimi samymi rynkami ulokowanymi w różnych krajach i regionach. Zjawisko to może zachodzić w sferze regulacyjnej i realnej. W pierwszym przypadku przestrzenna integracja rynku polega na dostosowaniu instytucji, struktur i regulacji prawnych obowiązujących na poszczególnych rynkach oraz eliminowaniu wszelkiego rodzaju ograniczeń swobodnego przepływu towarów, kapitału i pracy. W sferze realnej integracja polega na swobodnym przepływie czynników produkcji, dóbr, usług i informacji. Badania nad przestrzenną integracją rynków należą do najważniejszych w ekonomii z uwagi na poznawcze i utylitarne znaczenie.

Autor monografii w analizie przestrzennej integracji skoncentrował się na rynku zbóż, a konkretnie pszenicy, ponieważ ma on kluczowe znaczenie dla funkcjonowania całego kompleksu rolno-żywnościowego i stanowi podstawowy rynek surowcowy dla produkcji żywności i pasz. Na podstawie dostępnych danych z lat 2005-2017 oraz wykorzystując różne modele i techniki weryfikacji empirycznej, ocenił procesy przestrzennej integracji na globalnym, unijnym i polskim rynku pszenicy. W wymiarze teoretyczno-metodycznym zrealizował następujące cele: określił wpływ przestrzennej integracji rynków towarowych na efektywność funkcjonowania gospodarki żywnościowej, ocenił krytycznie koncepcje i modele ekonometryczne stosowane w badaniach, określił czynniki determinujące specyfikę rynków rolnych w kontekście oceny ich przestrzennej integracji. Przeprowadzone badania empiryczne pozwoliły natomiast na ocenę: charakteru przestrzennej integracji światowych rynków pszenicy oraz rynku unijnego z globalnym, procesów przestrzennej integracji krajowych rynków pszenicy państw UE, stopnia i zmian integracji polskiego rynku pszenicy z rynkami zewnętrznymi, integracji rynków lokalnych w Polsce. (M.M.)

Planowanie i zagospodarowanie terenów wiejskich. Red. K. KUROWSKA, C. KO-WALCZYK, A. SZCZEPAŃSKA. – IGiPZ PAN, Warszawa 2018, 242 s. *Studia Obszarów Wiejskich*, t. 50.

Planowanie i zagospodarowanie przestrzenne jest pojęciem interdyscyplinarnym, przedmiotem zainteresowania geografii, ekonomii, geodezji, inżynierii i ochrony środowiska. Jego celem jest kontrolowane zagospodarowanie przestrzeni z zachowaniem ładu przestrzennego oraz zapobieganie i rozwiązywanie konfliktów wokół alternatywnych możliwości zagospodarowania przestrzeni. W przypadku obszarów wiejskich szczególnie istotne w procesie planowego zagospodarowania przestrzeni jest zachowanie równowagi pomiędzy ładem przestrzennym, ekologiczną racjonalnością, społeczną akceptacją i opłacalnością ekonomiczną. W omawianej publikacji interdyscyplinarny zespół ekspertów analizował zagadnienie planowania i zagospodarowania obszarów wiejskich w aspektach środowiskowych, społeczno-gospodarczych i ekonomicznych, na podstawie badań o różnym zakresie obszarowym. W opracowaniu wykazano na przykład, że tradycyjne sposoby gospodarowania na obszarach wiejskich Doliny Dolnej Wisły przyczyniają się do zachowania bioróżnorodności oraz ochrony specyficznego krajobrazu kulturowego. Zdiagnozowano sferę świadomościową wiejskiej młodzieży z regionu Podkarpacia, określono kierunek ewaluacji i znaczenie zachodzących procesów w skali lokalnej i globalnej. Na podstawie badań w gminach województwa kujawsko-pomorskiego wykazano, że stopień zurbanizowania nie zawsze przekłada się na poprawę warunków i poziomu życia. Przedstawiono także ekonomiczne oraz środowiskowe aspekty obrotu ziemią rolniczą i podkreślono, że jest ona dobrem wielofunkcyjnym, stanowiącym podstawowy czynnik produkcji oraz dobro przyrodnicze, rynkowe i kapitałowe. Autorzy podkreślili, że stan przestrzeni wiejskiej, podlegający przekształceniom na skutek działalności człowieka, w dużej mierze zależy od wrażliwości podejścia do problemów ochrony środowiska i dziedzictwa kulturowego, a także rozpoznania istniejących uwarunkowań, prowadzenia analiz i sporządzania prognoz. (M.M.)

POPKIEWICZ M., KADRAŚ A., MALINOWSKI SZ.: **Nauka o klimacie.** – Wyd. Sonia Draga, Katowice 2018, 540 s.

Globalne ocieplenie to temat bardzo aktualny, wywołujący emocje i ożywione dyskusje. Od dawna naukowcy zadają pytania i badają, czy klimat Ziemi się ociepla, czy zmiany są częścią naturalnych cykli przeobrażeń, czy rezultatem działalności człowieka, w jakim stopniu ludzkość przyczynia się do zmian klimatu, czy są one poważnym problemem. Powołany w 1988 roku przez ONZ Międzynarodowy Zespół do Spraw Zmian Klimatu w ostatnim ze swoich raportów (opublikowany w 2013 roku) stwierdza, że obserwowane od lat 50. XX wieku zmiany klimatu nie mają precedensu w skali wielu dziesięcioleci, a nawet tysiącleci i niezwykle prawdopodobne jest (95%), że to człowiek wpłynął w sposób dominujący na obserwowane ocieplenie. Kontynuacja emisji gazów cieplarnianych spowoduje dalsze ocieplenie oraz zmiany wszystkich elementów systemu klimatycznego, zwiększając prawdopodobieństwo dotkliwych, powszechnych i nieodwracalnych następstw dla gospodarki i ekosystemów.

Autorzy publikacji są redaktorami portalu „Nauka o klimacie”, uznanego w konkursie PAP i MNiSW w 2018 roku za najlepszy zespół popularyzujący naukę w Polsce. W znakomicie i przystępnie napisanej książce przedstawiają fascynujący temat procesów sterujących klimatem Ziemi, jego zmian w przeszłości i obecnie. (M.M.)

ZRAŁEK J.: Konsument wobec wyzwań zrównoważonej konsumpcji. Zrównoważone zachowania konsumenckie i ich determinanty. – Wyd. Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Katowice 2018, 296 s.

W koncepcji zrównoważonego rozwoju gospodarczego mieści się zarówno zrównoważona konsumpcja, jak i zrównoważone zachowania konsumentów. To, jak człowiek postępuje wobec rozmaitych produktów na różnych etapach ich użytkowania istotnie wpływa na teraźniejsze i przyszłe otoczenie przyrodniczo-gospodarcze. Te ważne i aktualne zagadnienia, rozpoznane w literaturze polskiej w niewielkim stopniu, są przedmiotem omawianego studium teoretyczno-empirycznego. Autorka za cel postawiła sobie identyfikację i charakterystykę zrównoważonych zachowań konsumenckich i ich modelowe ujęcie. Przeprowadziła głębokie studia literatury angielsko- i polskojęzycznej oraz jakościowe i ilościowe badania empiryczne. Pierwsze trzy rozdziały monografii mają charakter teoretyczny i dotyczą: definicji zrównoważonego rozwoju gospodarczego i sposobów adaptacji tej koncepcji w teorii ekonomii, teoretycznego modelu zrównoważonych zachowań i ich determinant oraz historycznego przeglądu badań, charakterystyki wybranych grup zrównoważonych zachowań konsumentów i problemu niezgodności postaw i zachowań. W rozdziale czwartym autorka prezentuje podstawy źródłowe oraz przyjęte w badaniach paradygmaty warunkujące wybór konkretnych metod. Kolejne dwa rozdziały mają charakter empiryczny i zawierają wyniki badań pierwotnych. Autorka omawia kwestie związane z postrzeganiem zrównoważonej konsumpcji i zrównoważonych zachowań konsumenckich oraz postawami konsumentów wobec założeń i zasad zrównoważenia. Przedstawia empiryczną weryfikację teoretycznego modelu zrównoważonych zachowań, mapę ich percepcji oraz modelowe ujęcie wpływu zmiennych psychicznych na częstość występowania zróżnicowanych zachowań konsumentów. (M.M.)

Oprac. M.M.

ARTYKUŁY EKONOMICZNO-ROLNICZE

BINSWANGER H.P., SINGH S.K.: **Wages, prices and agriculture: how can Indian agriculture cope with rising wages?** (Zarobki, ceny i rolnictwo: jak hinduskie rolnictwo radzi sobie z rosnącymi zarobkami?) – *Journal of Agricultural Economics*, 2018, vol. 69, No. 2, s. 281-305, DOI: 10.1111/1477-9552.12234.

Dobra koniunktura gospodarcza w Indiach przełożyła się na gwałtowny wzrost płac na obszarach wiejskich i w gospodarstwach rolnych. Zmiany strukturalne w rolnictwie oraz rosnąca presja płacowa istotnie warunkowały poziom opłacalności produkcji. Wykorzystując reprezentatywne dla kraju dane z wiejskich gospodarstw domowych zebrane w 238 miejscowościach zlokalizowanych w 17 stanach, autorzy artykułu przy pomocy modelowania ekonometrycznego ocenili wpływ wynagrodzeń rolniczych i pozarolniczych na koszty produkcji roślinnej. Wzięli pod uwagę rosnące płace i ich powiązanie ze zmniejszającą się skalą produkcji rolniczej, przy zachowaniu innych czynników na stałym poziomie. Według szacunków autorów badania w krótkim okresie zrównoważenie efektu wzrostu płac w sektorze rolnym będzie wymagało zwiększenia poziomu cen zbóż o 80%. Z kolei w przypadku zwiększenia się wynagrodzeń w branżach pozarolniczych równowaga rynkowa wiązałaby się ze wzrostem cen zbóż o 140%. Jednak z uwagi na fakt, że wartość aktywów gospodarstw rolnych jest pozytywnie skorelowana z wielkością dochodów z pracy w branżach pozarolniczych w średnim okresie wzrost cen produkcji roślinnej może być ograniczony do poziomu 74%. Z analiz wynikało ponadto, że w latach 1999-2008 średnioroczne zarobki na terenach wiejskich w Indiach rosły o 0,9% w rolnictwie i o 2,3% w branżach pozarolniczych. W analizowanym okresie zwiększenie wartości aktywów takich jak nakłady pracy, kwalifikacje pracowników i wykorzystywane technologie zrekompensowało wzrost płac w sektorze rolnym, ponieważ przyczyniło się do uzyskania relatywnie większej produkcji. Zdaniem autorów wspieranie pomnażania inwestycji w technologie produkcji i umiejętności pracowników sektora rolnego może zahamować podnoszenie się poziomu cen rolnych w Indiach, co będzie korzystne dla konsumentów i podatników. (M.D.)

BONROY O., GARAPIN A., HAMILTON S.F., SOUZA MONTEIRO D.M.: **Free-Riding on product quality in cooperatives: lessons from an experiment** (Efekt gapowicza a jakość produktów w spółdzielniach: wnioski z badań eksperymentalnych). – *American Journal of Agricultural Economics* 2019, vol. 101, No. 1, s. 89-108, DOI: 10.1093/ajae/aay025.

Ważnym warunkiem funkcjonowania rolniczych spółdzielni marketingowych jest uzależnienie od jakości produktów dostarczanych przez poszczególnych członków organizacji. Koncentrowanie się na walorach towarów spożywczych zaznacza się od dawna w grupowych organizacjach produkujących wina, sery, owoce i warzywa. Celem badań była analiza czynników skłaniających członków spółdzielni do obniżania jakości wytwarzania w sytuacji podziału zysków proporcjonalnie do wkładu produkcyjnego każdego z gospodarstw rolnych. Autorzy wykorzystali eksperyment w postaci gry z wieloma uczestnikami, przeprowadzonej w warunkach laboratoryjnych. W ramach eksperymentu rozważali różne warianty gier podejmowanych w zbiorowości czterech i ośmiu osób. W szczególności analizowali układ z niedoskonałym nadzorem organizacyjnym i schemat losowych sankcji społecznych. Badanie zakładało osiągnięcie wypłaty grupowej w sytuacji skoordynowanego działania wszystkich graczy oraz wykluczenie z udziału w zyskach strony, która podjęła się działań niepożądanych. Z przeprowadzonych symulacji wynikało, że ukryte i niewskazane praktyki członków spółdzielni są często nieprawidłowo monitorowane. Jednocześnie symulacje udokumentowały, iż do przyjmowania roli gapowicza w takich organizacjach jak rolnicze spółdzielnie marketingowe zniechęcałoby wprowadzenie kryterium uzależniającego wypłatę dywidend od jakości produkcji, decentralizacja kierowania czy wdrożenie zasady wspólnego dzielenia się różnymi kosztami. Autorzy wskazali szereg rekomendacji przydatnych w procesie zarządzania rolniczymi spółdzielniami produkcyjnymi. (M.D.)

DEGENHART H., KOWALIK J.: **Auswirkungen von Investitionen in Erneuerbare Energien (EE) auf Rentabilität und Risiko von Landwirtschaftsunternehmen aus kreditwirtschaftlicher Perspektive. Kreditprüfungsprozess und Rating bei Landwirtschaftsunternehmen mit Erneuerbaren-Energie-Anlagen** (Wpływ inwestycji w produkcję energii odnawialnej na rentowność i ryzyko gospodarstw rolnych z perspektywy kredytowej. Procedura kredytowania gospodarstw rolnych z instalacjami do produkcji energii odnawialnej). – *Berichte über Landwirtschaft*, 2018, vol. 96, No. 2, <http://buel.bmel.de>.

Autorzy artykułu podjęli próbę oceny rentowności i ryzyka inwestycji gospodarstw rolnych w instalacje do produkcji energii odnawialnej, które w szczególności dotyczyły biogazowni. Wspomniane inwestycje są prowadzone przez gospodarstwa rolne przeważnie z wykorzystaniem kapitału obcego w formie kredytów bankowych. Bardzo często biogazownia jest oddzielnym podmiotem gospodarczym, który pozostaje w silnym związku z gospodarstwem rolnym. Autorzy przeprowadzili badania ankietowe w bankach, a pytania dotyczyły cech kredytobiorców, metody oceny wniosków kredytowych w kontekście ryzyka oraz procesu nadzorowania inwestycji. Badania wykazały duże zróżnicowanie procedur w poszczególnych instytucjach finansowych oraz konieczność poprawy niektórych procedur w zakresie kredytowania. (P.S.)

FECKE W., MICHELS M., VON HOBE C-F., MUSSHOF O.: **Wie kommunizieren Landwirte in der Zeiten der Digitalisierung?** (Jak komunikują się rolnicy w erze digitalizacji?). – Berichte über Landwirtschaft, vol. 96, No. 2, <http://buel.bmel.de>.

Digitalizacja otwiera także przed rolnikami nowe szanse i możliwości. Dotyczy to również sfery komunikacji między podmiotami gospodarczymi, a przede wszystkim zdaniem autorów ułatwia wchodzenie w interakcje. Komunikacja za pośrednictwem elektronicznych urządzeń korzystających z Internetu niesie duże korzyści w zakresie oszczędności czasu oraz przewyższa przestrzenne bariery, ale nie zapewnia korzyści osiągniętych w bezpośrednich kontaktach osobistych. Przedstawiony problem nie był dotychczas badany. Autorzy artykułu przeprowadzili internetowe badania ankietowe w grupie 168 gospodarstw rolnych. Wyniki wykazały, że rolnicy preferują osobisty sposób komunikowania się z przedstawicielami handlu, firmami usługowymi oraz pracownikami. Nie zmienia to jednak faktu, że w przyszłości elektroniczne formy komunikacji będą zyskiwały na znaczeniu. (P.S.)

HUFFMAN S. K., RIZOV M.: **Life satisfaction and diet in transition: evidence from the Russian longitudinal monitoring survey** (Zadowolenie z życia i dieta w procesie zmiany: wyniki panelowych badań ankietowych w Rosji) – *Agricultural Economics* 2018, vol. 49, s. 563-574, DOI: 10.1111/agec.12442.

Ekonomia coraz częściej zajmuje się kwestiami samopoczucia ludności oraz subiektywnie deklarowanego dobrostanu. Analizowanie tych zagadnień ma istotne znaczenie dla pomiaru rozwoju gospodarczego i społecznego oraz jego uwarunkowań. Zdaniem autorów opracowania podstawowym czynnikiem decydującym o satysfakcji człowieka jest odpowiednie zaspokojenie jego potrzeb żywnościowych. W artykule przedstawili teoretyczny model subiektywnego dobrostanu jako funkcję użyteczności jednostki, jak również zaprezentowali wyniki badań świadczące o wpływie diety na poziom zadowolenia z życia. Badacze wykorzystali reprezentatywne dane z panelowych badań ankietowych przeprowadzonych w Rosji w latach 1994-2005. Na podstawie analiz stwierdza, że dieta mierzona liczbą kalorii, zawartością tłuszczu i białka w spożywanych posiłkach oraz stopniem zróżnicowania konsumpcji ma statystycznie istotny wpływ na poziom satysfakcji życiowej ankietowanej populacji. Poziom zadowolenia z życia respondentów wiązał się ponadto z miejscem zamieszkania i zamożnością. Niski stopień zadowolenia z życia częściej deklarowały osoby zamieszkujące obszary wiejskie, ludność mająca problemy zdrowotne i gospodarstwa domowe z małoletnimi dziećmi. Subiektywny dobrostan w Rosji determinowany był także poziomem wykształcenia, wielkością dochodów oraz posiadaniem pracy. Zdaniem autorów rozpoznanie i charakterystyka czynników wpływających na zadowolenie z życia oraz subiektywne samopoczucie może wspomóc różne instytucje w prowadzeniu odpowiedniej polityki publicznej na rzecz grup społecznych znajdujących się w trudnej sytuacji. W Rosji do tych kategorii należą przede wszystkim gospodarstwa domowe z niskimi dochodami i kwalifikacjami, mieszkańcy wsi oraz rodziny z małymi dziećmi. (M.D.)

JĘDREJEK A., JAROSZ Z.: **Zmiany emisji gazów cieplarnianych z rolnictwa. Polska na tle Unii Europejskiej.** – Roczniki Naukowe SERiA 2018, t. XX, z. 6, s. 104-110.

Wysoka koncentracja gazów cieplarnianych wynikająca m.in. z działalności człowieka potęguje efekt cieplarniany i prowadzi do podniesienia temperatury Ziemi. Państwa i światowe instytucje działają na rzecz maksymalnej redukcji emisji gazów i ograniczenia szkodliwych efektów zjawiska ocieplania się klimatu. Ograniczenia te dotyczą też rolnictwa, w tym europejskiego. Autorki artykułu przedstawiły zmiany w wielkości emisji gazów cieplarnianych w latach 1990-2016 z rolnictwa w Polsce na tle zmian emisji i uregulowań prawnych Unii Europejskiej. Analizę opracowały na podstawie danych European Environmental Agency. Wielkość emisji dwutlenku węgla, metanu i podtlenku azotu przeliczyły na ekwiwalent CO₂ wykorzystując równoważnik GWP (*Global Warming Potential*). Stwierdziły, że całkowita emisja gazów cieplarnianych (GHG) w badanym okresie uległa redukcji o 36,2%, metanu o 41,8%, a podtlenku azotu o 26,9%. Głównymi przyczynami zmian w poziomie całkowitej emisji GHG i poszczególnych gazów były zmiany w liczebności zwierząt gospodarskich oraz wahania w zużyciu nawozów mineralnych. Udział polskiego rolnictwa w całkowitej krajowej emisji GHG zmniejszył się z ok. 10 do 7,5%. Potencjalnych możliwości dalszej redukcji emisji GHG w produkcji rolniczej należy poszukiwać w modernizacji technologii, np. racjonalnym nawożeniu dostosowanym do potrzeb roślin, zmianach w systemach chowu i utrzymania zwierząt gospodarskich, właściwym przechowywaniu i aplikowaniu nawozów naturalnych. (M.M.)

KALINOWSKI S.: **Problem ubóstwa i wykluczenia społecznego w krajach Unii Europejskiej w kontekście zrównoważonego rozwoju.** – Wieś i Rolnictwo 2018, nr 3, s. 93-112.

Współcześnie jednym z priorytetów w rozwoju społeczno-gospodarczym jest walka z wykluczeniem społecznym i ubóstwem oraz wspieranie sprawiedliwości społecznej. Obszary wiejskie, które zajmują znaczną część powierzchni UE i są zamieszkiwane przez 25% ludności, stanowią główny podmiot działań polityki rozwoju także w kontekście zrównowazenia. W artykule badano problem ryzyka ubóstwa i wykluczenia społecznego na obszarach wiejskich, biorąc pod uwagę koncepcję zrównoważonego rozwoju. Dane empiryczne pochodzą z badań cząstkowych EU-SILC (Europejskie badanie warunków życia ludności) i do nich porównano statystyki dotyczące dystrybucji dochodów i integracji społecznej w UE. Stwierdzono, że co czwarty mieszkaniec obszarów wiejskich Unii jest zagrożony ubóstwem lub marginalizacją społeczną. W największym stopniu dotyczy to mieszkańców Bułgarii i Rumunii, w najmniejszym Holandii i Czech. Dla Polski wskaźnik ten kształtuje się na poziomie 30% i jest wyższy od średniej dla całej UE o 4,5 pkt proc. Ubóstwo i wykluczenie społeczne jest zjawiskiem wielowymiarowym, powoduje brak zaspokojenia potrzeb w zakresie ochrony zdrowia, edukacji, warunków mieszkaniowych, kultury i czasu wolnego. Poprawa sytuacji ludności wiejskiej wymaga kompleksowych działań stymulujących większą aktywność mieszkańców wsi, a także wielofunkcyjny ich rozwój, co odniesie skutek w postaci lepszej spójności obszarów wiejskich i generowania wyższych dochodów. (M.M.)

KOŁOCZKO-GAJEWSKA A. MARKIEWICZ O.: **Mechanizm rozprzestrzeniania się wiosek tematycznych w Polsce.** – *Więś i Rolnictwo* 2018, nr 3, s. 193-209.

Od 1997 roku obserwuje się w Polsce powstawanie wiosek tematycznych, które opierają swój rozwój na wybranej myśli przewodniej, np. rzemiośle, baśni, produkcie. Obecnie w naszym kraju funkcjonuje ponad 100 takich wsi i postrzegane są jako innowacja społeczna, której celem jest zaspokojenie potrzeb danej zbiorowości i lepsze rozwiązywanie problemów społecznych. Na podstawie literatury przedmiotu i badań empirycznych przeprowadzonych w 60 wioskach tematycznych autorki zbadały zjawisko rozprzestrzeniania się idei tworzenia takich wsi. Wykorzystały teorię dyfuzji, która opiera się na założeniu, że aktorzy społeczni nie działają w izolacji, ale podejmują działania, inspirują się pracami innych. Czyli mierząc się z określonymi problemami, kierują się tym, jak podobne zadania rozwiązano w innym kraju, mieście, gminie. Stwierdziły, że w dyfuzji idei tematyzacji głównymi aktorami są propagatorzy, odbiorcy oraz instytucje unijne, które poprzez wsparcie środkami finansowymi ułatwiają proces rozprzestrzeniania się i implementację. W unijnej polityce priorytetem jest wielofunkcyjne podejście do rozwoju wsi i rolnictwa, a wsie tematyczne wpisują się w ten model rozwoju. (M.M.)

MELONI G., SWINNEN J.: **Trade and terroir. The political economy of the world's first geographical indications** (Handel i terroir. Ekonomia polityczna czołowych oznaczeń geograficznych na świecie). – *Food Policy* 2018, vol. 81, s. 1-20, DOI: 10.1016/j.foodpol.2018.10.003.

Oznaczenia geograficzne żywności są przykładem regulacji mogących przyczynić się do obniżenia kosztów transakcyjnych i asymetrii informacji rynkowej, ale także zakłóceń w wymianie handlowej między krajami poprzez tworzenie dodatkowych barier pozataryfowych. Oznaczenia geograficzne znane są w branży winiarskiej w Europie od XV wieku. Tworzono je w celu wytyczenia granic danej produkcji. Historycznie do takich regionów należały obszary wytwarzania win burgundzkich, Porto, Chianti i szampana. Celem artykułu była analiza przyczyn wprowadzenia oznaczeń geograficznych żywności i zachodzących zmian w ich delimitacji. Z analiz wynika, że w tworzeniu marek żywnościowych dużą rolę odegrał handel winem, który wiązał się z konfliktami pomiędzy tradycyjnymi wytwórcami danego gatunku trunku a nowymi producentami. Spory dotyczyły zarówno aspektów ilościowych (wielkość podaży wina), jak i jakościowych (określenie specyficznych cech produktu związanego z konkretną lokalizacją). W opracowaniu przedstawiono różne sposoby rozwoju oznaczeń geograficznych. W przypadku Porto i Chianti oznaczenia stały się istotne ze względu na potrzeby eksportu tych win na rynki zagraniczne, a zwłaszcza do Wielkiej Brytanii. Umocnienie marki win z Burgundii wynikało z handlu wewnętrznego i popytu ze strony Paryża. Z kolei konieczność delimitacji terytorialnej produkcji szampana towarzyszyła presja importowa nowych regionów winiarskich spoza Francji. W kolejnych dziesięcioleciach podłożem ekspansji oznaczeń geograficznych były inne czynniki. Należały do nich działania lobbingsowe producentów, rozwój rynków i wolnej wymiany handlowej oraz realizacja inwestycji infrastrukturalnych, które przyczyniły się do obniżenia kosztów transportu. (M.D.)

ORŁOWSKA M. J.: **Konkurencyjność polskich gospodarstw ekologicznych o różnych kierunkach produkcji w świetle danych FADN.** – Roczniki Naukowe SERiA 2018, t. XX, z. 5, s. 146-153.

Produkcja ekologiczna, która po akcesji do UE zaczęła w Polsce systematycznie wzrastać, jest bardziej pracochłonna, mniej wydajna i mniej dochodowa niż działalność prowadzona w gospodarstwach konwencjonalnych. Na podstawie danych Polskiego FADN z lat 2013-2015 z gospodarstw ekologicznych badano efektywność i konkurencyjność ich produkcji w zależności od kierunku prowadzonej działalności. Przedmiotem badań były gospodarstwa z uprawami polowymi, trwałymi, krowami mlecznymi, zwierzętami trawożernymi i gospodarstwa mieszane. Efektywność produkcji mierzono wskaźnikami produktywności, odnosząc produkcję do nakładów ziemi, pracy i aktywów. Konkurencyjność ustalono na podstawie wskaźnika będącego ilorzem dochodu gospodarstwa i sumy kosztów alternatywnych własnej ziemi, własnej pracy i własnego kapitału. Stwierdzono, że spośród badanych gospodarstw pełną zdolność konkurencyjną miały tylko te z uprawami trwałymi. Zdolnością do konkurencji wykazywały się gospodarstwa z uprawami polowymi, a brakiem zdolności konkurencyjnej gospodarstwa mieszane i utrzymujące zwierzęta. (M.M.)

RIZOV M., DAVIDOVA S., BAILEY A.: **Employment effects of CAP payments in the UK non-farm economy** (Efekty zatrudnieniowe płatności WPR w gospodarce pozarolniczej Wielkiej Brytanii). – European Review of Agricultural Economics 2018, vol. 45, No. 5, s. 723-748, DOI:10.1093/erae/jby008.

Tworzenie warunków do powstawania nowych miejsc pracy stało się jednym z priorytetów działalności władz publicznych w różnych krajach. Taki kierunek działań wiązał się ściśle z niekorzystną sytuacją gospodarczą po wybuchu globalnego kryzysu ekonomicznego. Od kilku dekad WPR UE przyczyniała się do utrzymywania lub spowalniania spadku zatrudnienia w sektorze rolnym. W artykule analizowano efekty tej polityki w zakresie pośredniego kreowania pozarolniczych miejsc pracy w Wielkiej Brytanii. Autorzy wzięli pod uwagę głównie małe i średnie przedsiębiorstwa, które mają kluczowe znaczenie dla skali zatrudnienia w całej gospodarce. Analizowali różne czynniki określające poziom nierolniczego zatrudnienia. Należały do nich lokalizacja i profil firmy, jak również typ wsparcia WPR. Rozważania zaprezentowane w artykule oparto na danych z lat 2008-2014, dotyczących ponad dwóch milionów podmiotów gospodarczych, oraz informacjach przedstawiających skalę subsydiów WPR przeznaczonych na wspólną organizację rynków, płatności bezpośrednie i rozwój obszarów wiejskich. Przy pomocy estymatora uogólnionej metody momentów (GMM) oszacowano wpływ WPR na zatrudnienie w ujęciu statycznym i dynamicznym. Wyniki przeprowadzonych analiz udokumentowały, że zrealizowane płatności pozytywnie oddziaływały na zwiększenie się pozarolniczego zatrudnienia. Dzięki WPR w Wielkiej Brytanii powstało 220 tysięcy miejsc pracy poza gospodarstwami rolnymi. Chociaż skala wzrostu była niewielka, to miał on korzystne znaczenie dla gospodarki. Stwierdzono ponadto, że do kreacji zatrudnienia relatywnie bardziej przyczyniły się środki z pierwszego filara WPR. Z kolei płatności ukierunkowane na rozwój wsi odegrały w tym zakresie większą rolę w odniesieniu do terenów peryferyjnych i branż powiązanych z rolnictwem. (M.D.)

Oprac. Zespół